

1

מגמות ההתפתחות של הביטוח
הלאומי

כללי

השנה הנסקרת, 2022, התאפיינה בהמשך ההתאוששות הכלכלית. התוצר עלה ב-6.5% – בהמשך לעלייה של 8.6% בשנת 2021 ולאחר ירידה של 1.9% בשנת 2020 במשבר הקורונה. קצב הצמיחה של ישראל ב-2022, כמו גם ב-2021, היה גבוה גם בהשוואה בינלאומית – ב-OECD עלה התוצר במוצע ב-2.8% לעומת 5.5% בשנת 2021. גם בנתוני התעסוקה נצפה שיפור ניכר: שיעור התעסוקה עלה ל-60.9% ורמת האבטלה ירדה לכ-3.8% בממוצע¹, בדומה לטרום המשבר.

שיעור ההוצאה על רווחה מהתמ"ג בישראל נמוך מאוד ביחס למדינות המפותחות, לאורך שנים. בתקופת משבר הקורונה שבה נדרשה התמודדות עם השפעות המגפה על רמת החיים ועל התעסוקה של האזרחים, נרתמה המדינה והעניקה תוספת דומה ברמתה למדינות המפותחות – 8.1% מהתוצר (ממוצע ה-OECD 8.69%). אולם, עם ההתאוששות ממגפת הקורונה, הסרת המגבלות והשיפור במצב הכלכלי, צומצמו שוב הוצאות הרווחה בישראל, וחלקן בתמ"ג ב-2022 היה נמוך במדרג המדינות המפותחות – נמוך ב-5.3 נקודות האחוז ממוצע OECD: 15.8% בישראל לעומת 21.1% בממוצע ב-OECD.

היקף התשלומים

תשלומי הגמלאות בכסף ובעין של המוסד לביטוח לאומי, לפי חוק הביטוח הלאומי וחוקים והסכמים אחרים, הסתכמו ב-2022 ב-116 מיליארד ש"ח לעומת 124 מיליארד ש"ח ב-2021 (לוח 2). סכומים אלה כוללים גם תשלומים שהמוסד משלם לגופים אחרים, תשלומים לפיתוח שירותים בקהילה והוצאות מינהל ותפעול של מערכת הביטוח הלאומי על כל תחומיה (כ-2 מיליארד ש"ח). הסכום ב-2021 כלל גם מענקים מיוחדים בעקבות הקורונה בסך הקרוב ל-1.5 מיליארד ש"ח וכן וכספים ששולמו עקב הקלות בדמי אבטלה בסך כ-15 מיליארד ש"ח, שרובם הופסקו בשנת 2022.

בינואר 2022 – מועד עדכון הקצבאות בכל שנה – הקצבאות המעודכנות לפי מדד המחירים לצרכן עודכנו ב-2.4% (שיעור עליית מדד המחירים לצרכן בתקופה שבין נובמבר 2020 לנובמבר 2021). זאת ועוד: נוסף סכום בסיסי חדש² לקצבת נכות כללית וקצבאות שסכומיהן נגזרים ממנה. סכום זה מתעדכן החל ב-2022 לפי השינוי בשכר הממוצע לפי סעיף 2 בחוק הביטוח

1 בקרב בני 15 ויותר.

2 לפי פסקה 4.

הלאומי. מאחר שהשכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי הוקפא, סכום גמלאות הנכות נותר כפי שהיה ב-2021. עם זאת, הוקצה סכום השווה ל-2.45% מהשכר הממוצע לשינויים בתנאי הזכאות בקצבאות נכות כללית, שירותים מיוחדים לנכים קשים (שר"מ) וגמלה לילד נכה. הפער בהשוואה לעלייה הריאלית בשכר הממוצע במשק (של 2.9%), התבטא בירידות ריאליות בסכומי הגמלאות המתעדכנות על-פי הסכום הבסיסי.

לוח 1: תשלומי גמלאות וגבייה מן הציבור (ללא הוצאות מינהל, כאחוז מהתמ"ג), 1980-2022*

שנה	תשלומי גמלאות		גבייה	
	סך הכל	לפי חוק הביטוח הלאומי	סך הכל**	דמי ביטוח לאומי***
1980	6.09	4.98	6.77	5.15
1990	8.36	7.04	7.21	5.28
1995	7.23	5.66	7.54	4.21
2000	7.65	6.09	6.00	4.08
2005	6.62	5.31	5.65	3.80
2010	6.57	5.49	5.43	3.57
2015	6.13	5.31	5.28	3.52
2019	6.52	5.81	5.42	3.65
2020	9.15	7.60	5.37	3.59
2021	7.77	6.96	5.27	3.54
2022	6.46	5.77	5.30	3.59

* הערה כללית לנתונים כאחוז מהתמ"ג בדוח כולו: ייתכנו הבדלים לעומת שנים קודמות בשל שינויים למפרע הנעשים בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

** כולל גבייה למערכת הבריאות ללא שיפוי.

*** כולל שיפוי האוצר בגין הפחתת דמי הביטוח הלאומי למעסיקים.

ב-2022 ירדו תשלומי הביטוח הלאומי ריאלית ב-11.3% בעקבות הפסקת מענקי הקורונה והקלות באבטלה ובגמלאות נוספות בעת משבר הקורונה, ובמונחים של אחוזי תוצר נרשמה ירידה חריפה יותר, של 16.9%. שיעור הגמלאות הגיע ל-6.46% מהתמ"ג (לוח 1) לעומת 7.77% ב-2021, והוא נמוך במעט מזה שבשנת 2019, השנה שקדמה לקורונה - 6.52%. בשנת השיא המוצגת בלוח 1, 1990, היה שיעור הגמלאות 8.36% מהתמ"ג (בדומה לשיעור ב-2002 שאינו מוצג בלוח) – כ-1.5 נקודות האחוז יותר מהשנים שלאחר מכן עד 2020, שעברה אף את שנת השיא מבחינת גודל ההוצאה במונחי תוצר – 9.15%. בין נובמבר 2020 לנובמבר 2021 עלה מדד המחירים לצרכן לכן הגמלאות הרלוונטיות עודכנו ב-2022 ב-2.4% לאחר שבשנת 2021 לא עודכנו עקב ירידת המדד. בשנים 2018-2020 הן עודכנו בשיעורים של עד 1.2%, ובשנים 2014-2017 לא עודכנו בשל הירידות במדד המחירים.

בסך הכל ב-2022 ירדו ריאלית תשלומי הגמלאות לפי חוק הביטוח הלאומי (ללא הוצאות מינהל) ב-11.5%, בעיקר משום שרוב התשלומים לדמי אבטלה הופסקו החל במחצית השנייה של 2021.

התשלומים לגמלאות שלא לפי חוק הביטוח הלאומי ירדו בשיעור של כ-8.7%. גמלאות אלה – שהעיקריות בהן הן הבטחת הכנסה, ניידות, מזונות, מילואים ואזרח ותיק ושאינם למי שאינם מבוטחים (בעיקר עולים חדשים) – משולמות על-פי חוקי המדינה או על-פי הסכמים עם האוצר וממומנות במלוואן בידי אוצר המדינה. ב-2022 הסתכמו התשלומים לגמלאות הללו (ללא הוצאות מינהל) ב-12 מיליארד ש"ח, שהם כ-11% מכלל תשלומי הגמלאות.

אבטלה וגמלאות מחליפות שכר

עם התפרצות נגיף הקורונה ב-2020 פוטרו או הוצאו לחופשה ללא תשלום מאות אלפי עובדים שהיו זכאים לדמי אבטלה על פי חוק, ובעקבות כך זינקו בשנה זו התשלומים לגמלה פי 5.3 ריאלית בקירוב. בשל ההקלות שנקבעו בהוראת שעה נוספו רבים למספר הזכאים, ומשבוטלו אלה ב-2021, בעיקר במחצית השנייה של השנה, ירדו תשלומי אבטלה ריאלית בכ-20%. בשנת 2022 פסקו מרבית התשלומים בגין ההקלות והתשלומים הוסיפו לרדת ב-83% (לוח 2).

חלקם של תשלומי האבטלה (לרבות המענקים הייחודיים ששולמו ב-2020) בכלל תשלומי הגמלאות עלה מכ-4% בשנים 2016-2019 ל-18.7% ב-2020, וירד ל-16% ב-2021. ב-2022 ירד חלקם ל-3.1% – שיעור נמוך בהשוואה לערב משבר הקורונה, עקב גידול בחלקם של תשלומים לקצבת אזרח ותיק, נכות וסיעוד והצורך בצבירת תקופת אכשרה לאבטלה לאחר תום הזכאות בתקופת הקורונה.

בתשלומים לקצבאות מחליפות שכר אחרות נצפו מגמות מנוגדות: התשלומים לנפגעי עבודה ונפגעי איבה עלו ב-4.5% עם חזרת המשק לפעילות מלאה, ואילו התשלומים לגמלאות אמהות עלו ב-0.9%.

ילדים

התשלומים לקצבאות הילדים ירדו ריאלית בין 2021 ל-2022 ב-4.2% לאחר ירידה ריאלית של 0.2% בין 2020 ל-2021. התוכנית **חיסכון ארוך טווח** ("חיסכון לכל ילדי") הגדילה את חלקם בכלל תשלומי הגמלאות ל-9.7% ב-2019, אך בעקבות משבר הקורונה ירד חלקם ל-7.1% ב-2021 לאחר עלייה קלה לעומת 2020. בשנת 2022 עלה חלקם ל-7.7% מהתשלומים, שיעור הנמוך לעומת 2019 עקב גידול בחלקם של תשלומי אזרח ותיק, נכות כללית וסיעוד. יצוין שגם השיעור ב-2019 הוא נמוך בראייה היסטורית (גם כשמביאים בחשבון את **חיסכון לכל ילד** החדשה למדי), בייחוד בהשוואה לערב התוכנית הכלכלית של 2002-2003 והקיצוץ העמוק בקצבאות הילדים מ-2004.

נכות

התשלומים לענף נכות עלו ריאלית ב-7.5% לעומת 2021. העלייה נבעה מגידול במספר המקבלים והגדלת סכומי הקצבאות נכות כללית, שירותים מיוחדים וילד נכה תוצאה של ההסכם שנחתם בין הממשלה לארגוני הנכים ב-2018 ושינויי החקיקה בעקבותיו בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2021-2022 (בנכות כללית, שירותים מיוחדים, ילד נכה ואזרח ותיק עם תוספת השלמה

לנכות). חלקם של התשלומים לגמלאות הנכות עלה בסך תשלומי הגמלאות בכ-4 נקודות אחוז לעומת שנת 2021 והגיע ב-2022 ל-22.1%. העלייה ב-2022 היתה גבוהה אף מהשיעור שלפני משבר הקורונה כתוצאה משינויי החקיקה הרבים שבוצעו בתקופה זו.

הבטחת הכנסה

התשלומים להבטחת הכנסה ירדו ב-2022 והגיעו ל-1.9 מיליארד ש"ח – ירידה ריאלי של 17% לעומת 2021, וחלקם בסך תשלומי הגמלאות ירד בין שתי השנים מ-1.8% ל-1.7%. ירידה זו היא תוצאה של ירידה מתמשכת במספר המשפחות המקבלות גמלה (חוץ מאשר בעת משבר הקורונה) בין היתר בעקבות ההתאוששות הכלכלית. כך, בין 2002 ל-2022, בשונה מהעליות של עשרות אחוזים ברוב הגמלאות האחרות, ירדו תשלומי הבטחת הכנסה ביותר מפי 2.

מילואים

התשלומים למשרתים במילואים עלו השנה בשיעור של 16.8% תשלומים אלה נתונים לתנודות רבות בהיותם מושפעים מאירועים ביטחוניים. ב-2014, עקב מבצע צוק איתן, עלו התשלומים ריאלי של 22% וב-2015 ירדו בכ-24% לכמיליארד ש"ח. גיוס אנשי מילואים לתקופות ארוכות לצורך סיוע בהתמודדות עם מגפת הקורונה תרם לעלייה בהוצאה בשנת 2021, אך היקף התשלומים היה קטן יחסית וחלקם ב-2021 היה 1.1%. בשנת 2022 היקף התשלומים היה 1.4% מתשלומי הגמלאות.

קצבאות אזרח ותיק ושאיירים. סיעוד וקצבאות אחרות

התשלומים לקצבאות אזרח ותיק ושאיירים עלו ב-2022 ב-4.2%³ (לוח 2) – עלייה הנובעת מהגדלת הסכומים בהשלמת הכנסה. במקביל עלה חלקם של תשלומי הענף בכלל תשלומי הגמלאות ל-36.1% (אך עדיין פחות מן השנים שלפני הקורונה). העלייה נובעת גם מהירידה בתשלומי האבטלה ב-2022.

ב-2022 הגיל פרישה לנשים הועלה ב-4 חודשים (ראשיתו של התהליך של העלאת הגיל מ-62 ל-65 במשך 11 שנים) ובעקבותיו התקבלו כמה תיקוני חקיקה: תשלום של מענק לנשים בגין העלאת גיל פרישה ותוספת למקבלות בהבטחת הכנסה, הקלה במבחן ההכנסות בגיל הפרישה, העלאת התוספת להשלמת הכנסה והקלות למקבלי התוספת והגדלת התוספת לנכים שהגיעו לגיל פרישה (ראו "שינויי חקיקה" בפרק אזרח ותיק ושאיירים).

העלייה בתשלומים משקפת הבדלים בין תשלומי הגמלה לפי חוק לבין תשלומים לפי הסכמים אחרים. תשלומי גמלאות אזרח ותיק ושאיירים לפי חוק הביטוח הלאומי (ללא הוצאות מינהל) עלו ריאלי ב-1.2%, ואילו התשלומים לגמלאות לפי הסכמים אחרים עלו ב-32%.

3 ייתכנו הבדלים בין שיעורי השינוי בתשלומי הגמלאות השונים לבין המצוין בפרקים השונים בדוח בעיקר מאחר שההגדרות אינן תמיד זהות (למשל נתוני התשלומים בפרק זה, כוללים הוצאות מינהל).

התשלומים לגמלאות סיעוד ואחרות⁴ עלו ריאלית מ-2021 ל-2022 ב-5.4% ובכך התמתנה מגמת העלייה החדה בהוצאה שהחלה עם הרפורמה בגמלת הסיעוד. הרפורמה הביאה לגידול חד במספר הזכאים לגמלת הסיעוד בעקבות הרחבת הזכאות לגמלה ברמות התלות הגבוהות והאפשרות לקבל גמלה בכסף ברמות 2-6. הגידול בהוצאה על הגמלאות בכסף שערכו 80% בלבד מערך הגמלה המקבילה בעין, והירידה במספר היחידות הממוצע לשבוע לזכאי (מ-16.88 ל-16.82) בעקבות כניסת זכאים חדשים ברמות נמוכות והגידול בחלקם היחסי בכלל הזכאים - מיתנו במידה מסוימת את העלייה בתשלומים. למרות העלייה הניכרת בסעיף זה, הגידול בתשלומים לענף נכות כללית וענף אזרח ותיק ושאיירים העלו את חלקו של הסעיף בסך התשלומים בשיעור מתון למדי: מ-11% לכ-13% בין שתי השנים.

4 גמלאות בהיקפי תשלום קטנים שלא צוינו בלוח, כגון דמי תאונה, זכויות עובדים בפשי"ר והענקות מטעמי צדק.

לוח 2: תשלומי גמלאות הביטוח הלאומי (כולל הוצאות מינהל).
2022-1995

שנה	סך כל התשלומים	אזרח ותיק ושאיירים*	נכות כללית	נפגעי עבודה, פעולות ספר ואיבה	אמהות	ילדים	אבטלה	שירותי מילואים	הבטחת הכנסה**	סיעוד ואחר	מענקי קורונה (לא אבטלה)
מיליוני ש"ח (מחירים שוטפים)											
1995	21,188***	7,675	2,254	1,487	1,206	4,287	1,280	* 1,053	1,149	798	
2000	39,706	13,670	5,128	2,569	2,423	7,000	3,023	1,039	2,957	1,897	
2005	43,305	16,457	7,792	3,192	2,857	4,548	2,044	713	2,859	2,842	
2010	59,137	22,023	11,130	3,986	5,033	6,279	2,606	1,028	2,659	4,394	
2015	74,215	28,479	14,502	5,702	6,868	5,661	3,319	1,056	2,680	6,125	
2019	95,306	35,574	19,292	6,618	8,296	9,243	3,954	1,198	2,006	9,125	
2020	132,034	36,946	21,259	7,175	8,223	8,714	24,672	1,071	2,188	11,914	9,872
2021	124,608	38,265	22,715	7,493	8,638	8,829	19,928	1,370	2,202	13,663	1,505
2022	115,341	41,616	25,479	8,171	9,102	8,829	3,531	1,670	1,907	15,036	
גידול שנתי ריאלי (אחוזים)											
1995	10.1	8.6	16.1	14.6	20.8	4.5	16.2	2.9	13.7	13.5	
2000	8.1	8.4	14.8	11.4	10.8	1.5	-0.9	-7.4	18.1	18.2	
2005	-0.1	1.3	4.6	0.2	3.4	-8.1	-6.9	-0.6	-6.0	2.5	
2010	4.4	4.1	4.5	9.6	4.9	14.3	-0.6	-23.5	-1.8	6.8	
2015	6.5	5.4	7.1	7.4	1.3	7.5	10.1	-8.3	-15.4	21.1	
2020	39.4	4.5	10.8	9.1	-0.3	-5.2	527.7	-10.1	9.7	31.3	
2021	-7.0	2.0	5.3	2.9	3.5	-0.2	-20.4	26.0	-0.8	13.0	-85.0
2022	-11.3	4.2	7.5	4.5	0.9	-4.2	-83.0	16.8	-17.0	5.4	
התפלגות לפי ענפים (אחוזים)											
1995	100.0	36.2	10.6	7.0	5.7	20.2	6.0	5.0	5.4	3.8	
2000	100.0	34.4	12.9	6.5	6.1	17.6	7.6	2.6	7.4	4.8	
2005	100.0	38.0	18.0	7.4	6.6	10.5	4.7	1.6	6.6	6.6	
2010	100.0	37.2	18.8	6.7	8.5	10.6	4.4	1.7	4.5	7.4	
2015	100.0	38.4	19.5	7.7	9.3	7.6	4.5	1.4	3.6	8.3	
2019	100.0	37.3	20.2	6.9	8.7	9.7	4.1	1.3	2.1	9.6	
2020	100.0	28.0	16.1	5.4	6.2	6.6	18.7	0.8	1.7	9.0	7.5
2021	100.0	30.7	18.2	6.0	6.9	7.1	16.0	1.1	1.8	11.0	1.2
2022	100.0	36.1	22.1	7.1	7.9	7.7	3.1	1.4	1.7	13.0	

* כולל תשלומים להבטחת הכנסה לאזרח ותיק.

** לאוכלוסייה בגיל העבודה.

*** הנתונים ל-1995 אינם כוללים את הסכומים שהועברו למשרד הביטחון כהחזר חוב בגין החיסכון במספר ימי המילואים.

רמת הגמלאות

בינואר 2022 – מועד עדכון הקצבאות בכל שנה – עודכנו הקצבאות בהתאם לשינוי במדד המחירים לצרכן בתקופה שבין נובמבר 2020 לנובמבר 2021 חוץ מקצבת נכות והקצבאות הנגזרות ממנה (כמוסבר לעיל). **הסכום הבסיסי**⁵, שלפיו רוב הקצבאות מתעדכנות מ-2006, עלה ב-2.4%, לאחר שלא השתנה בשנת 2021.

העליות בשכר בעשורים האחרונים, מעבר לעליות במדד המחירים לצרכן יצרו מגמה (מלבד העשור הראשון של שנות ה-2000), שלפיה השכר הממוצע, המבטא את השינויים ברמת החיים היחסית ולא רק את השינוי במחירים, עולה לאורך זמן יותר מהמחירים. מ-2006 עד 2022⁶ עלה השכר הממוצע במשק ביותר מ-50% נומינלית לעומת עלייה של פחות מ-25% בסכום הבסיסי המתעדכן על-פי מדד המחירים לצרכן⁷. פער זה מבטא את רמת השחיקה של הגמלאות בהשוואה לשכר הממוצע במשק ומגלם הפסד מצטבר למקבלי הגמלאות בהשוואה לעלייה בשכר הממוצע במשק. יצוין בהקשר זה שההסכם בדבר קצבאות הנכות, שנחתם עם ארגוני הנכים ב-2018, קבע שמ-2022 יוצמדו קצבאות הנכות לשכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי ולא לסכום הבסיסי המועדכן לפי מדד המחירים לצרכן שאליו מוצמדות רוב הגמלאות. כאמור בשנת 2022 הוקפא השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי אך שינוי זה ימנע בעתיד שחיקת קצבאות אלה בהשוואה לשכר הממוצע במשק.

5 הסכום הבסיסי: הסכום שלפיו מחושבות מרבית הגמלאות מינואר 2006. סכום זה מתעדכן ב-1 בינואר בכל שנה. למרבית הגמלאות הסכום מתעדכן בשיעור עליית מדד המחירים לצרכן מנובמבר לנובמבר שקדם לו. לסכום הבסיסי תעריפים שונים לגמלאות השונות. ב-2022 נוסף סכום בסיסי עבור קצבת נכות כללית וכל קצבה הנגזר ממנה המתעדכן לפי העלייה בשכר הממוצע לפי סעיף 2 בחוק הביטוח הלאומי. עד 2006 עודכנו הגמלאות לפי העלייה בשכר הממוצע.

6 בשנים 2002-2006 הוקפאו הקצבאות.

7 מדד המחירים לצרכן בנובמבר לעומת נובמבר שלפניו.

לוח 3: קצבת אזרח ותיק והכנסת המינימום המובטחת לאזרחים ותיקים ולשאיירים (מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע*). ממוצע לחודש. 2022-1985

הקצבה עם השלמת הכנסה (כולל קצבאות ילדים)				קצבת אזרח ותיק בסיסית				שנה/גיל
אלמנ/ה עם שני ילדים		קשיש/ה יחיד/ה		אלמנ/ה עם שני ילדים		קשיש/ה יחיד/ה		
אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	
65	3,606	36	2,003	35	1,946	15.2	987	1985
45.8	3,538	26	1,987	32	2,448	15.9	1,271	1990
51.6	4,264	26.0	2,143	30.1	2,482	15.5	1,281	1995
50.0	4,778	25.0	2,390	29.0	2,770	15.0	1,430	2000
54.5	5,099	27.6	2,588	30.2	2,824	15.2	1,423	**2005
59.5	5,583	30.9	2,905	32.4	3,047	16.8	1,576	70 עד 2010
60.8	5,709.5	31.8	2,982	32.4	3,047	16.8	1,576	79-70 2010
62.9	5,903	33.2	3,118	33.4	3,137	17.7	1,666	+80 2010
58.0	5,787	30.1	3,008	31.7	3,167	16.4	1,634	70 עד 2015
59.3	5,916	31.0	3,096	31.7	3,167	16.4	1,634	79-70 2015
61.3	6,113	32.4	3,232	32.7	3,259	17.3	1,726	+80 2015
57.3	6,777	29.0	3,430	27.0	3,200	14.0	1,651	70 עד 2020
57.7	6,830	29.3	3,464	27.0	3,200	14.0	1,651	79-70 2020
58.2	6,883	29.6	3,497	27.8	3,293	14.7	1,744	+80 2020
55.9	6,677	28.3	3,379	26.4	3,153	13.6	1,626	70 עד 2021
56.3	6,729	28.6	3,413	26.4	3,153	13.6	1,626	79-70 2021
56.8	6,781	28.9	3,446	27.2	3,245	14.4	1,718	+80 2021
62.1	7,312	32.3	3,799	26.3	3,092	13.6	1,596	70 עד 2022
62.7	7,373	32.6	3,836	26.3	3,092	13.6	1,596	79-70 2022
63.2	7,431	32.9	3,873	27.0	3,182	14.3	1,686	+80 2022

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
 ** מ-2008 שולמה הקצבה לפי קבוצות גיל.

אזרחים ותיקים

הקצבה הבסיסית לאזרחים ותיקים נשארה דומה ב-2022 במונחי השכר הממוצע לאחר ירידה של שבע שנים ברציפות, מאחר שמדד המחירים לצרכן לא הדביק כאמור את העלייה בשכר הממוצע. כך למשל הקצבה ליחיד בן 70-79 נשארה ב-2022 13.6% מן השכר הממוצע. הקצבאות לשאר הרכבי המשפחה שאינם מקבלים תוספת השלמת הכנסה נשארו דומים (לוח 3).

בדיקה לאורך זמן מעלה כי הקצבאות לאזרח ותיק ולשאירים בתוספת השלמת הכנסה עלו כשיעור מהשכר הממוצע לאחר ששינויי חקיקה מדצמבר 2015 במהלך מספר שנים רצופות הובילו להמשך העלייה של הקצבה במונחים של השכר הממוצע. שינויי חקיקה אלה מנעו למשך ארבע שנים את השחיקה בקצבאות אלה בתוספת השלמת הכנסה במונחים של השכר הריאלי. ב-2020 ו-2021 עלה השכר הממוצע בשיעור ניכר עקב משבר הקורונה שהוביל ליציאה של אנשים עם שכר נמוך משוק העבודה ולכן רמת הגמלאות ביחס לשכר ירדה. בשנת 2022 הוגדל סכום השלמת ההכנסה ובעקבות כך הקצבאות עם השלמת הכנסה ליחיד עלו מ-28%-30% מהשכר הממוצע בשנת 2021 ל-32%-33% בשנת 2022 – עלייה של 14%. גם קצבאות בהרכבי משפחה אחרים עלו כאחוז מהשכר הממוצע.

הבטחת הכנסה

בדומה לשאר הגמלאות הכנסת המינימום לאוכלוסייה בגיל העבודה כאחוז מהשכר הממוצע הוסיפה להישחק (לוח 4). הגמלה להבטחת הכנסה ליחיד עד גיל 55 בסכום הרגיל ירדה מ-15.4% מהשכר הממוצע ב-2021 ל-15.3% ב-2022, ולאם עצמאית⁸ עם שני ילדים מ-42.2% ל-42% בהתאמה. השחיקה במונחי השכר הממוצע נמשכת מ-2010: כך למשל בשנים 2022-2010 ירדה הגמלה לאם עצמאית עם שני ילדים שגילה עד 55 בכ-9 נקודות האחוז במונחי השכר הממוצע – מ-41.9% ל-32.9%. ככל שהשכר הממוצע עולה והגמלאות אינן מעודכנות לפיו, כך נשחקת רמת החיים היחסית של מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה בגיל העבודה.

ילדים

בין 2021 ל-2022 ערך נקודת הקצבה בקצבאות הילדים לא השתנה ונותר 1.3% מהשכר הממוצע (לוח 5). בשנים קודמות שיעורי השינוי בתשלומים השתנו מעט בין הרכבים שונים של משפחות: במשפחות קטנות עם 1-2 ילדים הירידות כאחוז מהשכר הממוצע הגיעו לכעשירית נקודת האחוז בלבד לעומת משפחות גדולות יותר, של ארבעה ילדים, שבהן היתה ירידה של כמחצית נקודת האחוז. ירידות אלה משקפות שחיקה מתמשכת, וכך מתחילת העשור הקודם עד השנה הנסקרת ירדה הקצבה במונחי השכר הממוצע בשיעור חד, למשל במקרה של קצבה לחמישה ילדים, שירדה מ-2010 בכמחצית ויותר – מ-17.3% מן השכר הממוצע לילדים "ותיקים", שהיו אז רוב הילדים, ל-7.7% לילדים "חדשים" (שהם כל הילדים ב-2022, כי במחצית שנת 2021 לכל הילדים "הוותיקים" מלאו 18 שנה והקצבה הופסקה להיות משולמת בעבורם). גם ירידה זו מבטאת את שחיקת הקצבאות משום שהן אינן מוצמדות לשכר הממוצע במשק.

לוח 4: הכנסת המינימום המובטחת בגיל העבודה, 2000-2022

לזוג עם שני ילדים (כולל קצבאות ילדים)		לאם עצמאית**				ליחיד				שנה
שיעור מוגדל		שיעור רגיל		עם שני ילדים (כולל קצבאות ילדים)		שיעור מוגדל		שיעור רגיל		
אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (בש"ח)	
למבוגר בבני המשפחה טרם מלאו 55 שנה										
51.3	4,905	36.2	4,234	51.6	4,931	23.4	2,234	18.7	1,786	2000
39.4	3,692	34.4	3,216	39.4	3,692	20.8	1,950	18.5	1,734	2005
41.9	3,933	36.6	3,435	41.9	3,933	21.8	2,042	19.3	1,816	2010
39.5	3,941	34.4	3,433	39.5	3,941	20.8	2,077	18.5	1,847	2015
38.8	3,983	33.9	3,472	38.8	3,983	20.4	2,089	18.1	1,857	2016
37.7	3,974	32.9	3,464	37.7	3,974	19.8	2,084	17.6	1,852	2017
36.5	3,953	31.9	3,447	36.5	3,953	19.2	2,073	17.0	1,843	2018
35.9	3,967	31.3	3,459	35.9	3,967	18.8	2,080	16.8	1,850	2019
33.8	4,003	29.5	3,489	33.8	4,003	17.7	2,099	15.8	1,866	2020
33.0	3,944	28.8	3,438	33.0	3,944	17.3	2,068	15.4	1,838	2021
32.9	3,869	28.7	3,373	32.9	3,869	17.2	2,028	15.3	1,803	2022
אחד מבני המשפחה לפחות בן 55 או יותר										
51.3	4,905	51.3	4,905	51.6	4,931	23.4	2,234	23.4	2,234	2000
49.2	4,602	49.2	4,602	49.7	4,650	23	2,167	23.1	2,167	2005
52.1	4,888	52.1	4,888	53.0	4,972	24.2	2,270	24.2	2,270	2010
49.2	4,910	49.2	4,910	50.5	5,037	23.1	2,308	23.1	2,308	2015
48.3	4,958	48.3	4,958	49.6	5,085	22.6	2,321	22.6	2,321	2016
46.9	4,946	46.9	4,946	48.1	5,073	22.0	2,315	22.0	2,315	2017
45.5	4,921	45.5	4,921	46.7	5,049	21.3	2,304	21.3	2,304	2018
44.7	4,938	44.7	4,938	45.9	5,065	20.9	2,312	20.9	2,312	2019
42.1	4,982	42.1	4,982	43.2	5,111	19.7	2,332	19.7	2,332	2020
41.1	4,909	41.1	4,909	42.2	5,036	19.2	2,298	19.2	2,298	2021
40.9	4,815	40.9	4,815	42.0	4,941	19.2	2,254	19.2	2,254	2022

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
** אם יחידנית (גם אב).

לוח 5: נקודת קצבה וקצבאות ילדים (מחירים קבועים וכאהוז מהשכר הממוצע), ממוצע חודשי, 2022-1990

קצבה לחמישה ילדים		קצבה לארבעה ילדים		קצבה לשני ילדים		ערך נקודת קצבה		שנה
אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	
34.7	2,678	24.4	1,888	6.3	488	3.2	244	1990
32.7	2,697	23.0	1,896	5.7	472	2.9	236	1995
28.8	2,758	20.3	1,938	5.0	481	2.5	241	2000
16.0	1,500	10.5	980	3.3	311	1.7	156	2005
15.2	1,438	10.8	1,020	4.0	376	2.0	188	2006
14.8	1,430	10.5	1,015	3.9	374	1.9	187	2007
14.6	1,401	10.4	994	3.8	367	1.9	184	2008
16.2	1,510	11.8	1,097	4.0	372	2.0	186	2009
17.3	1,622	12.8	1,205	4.2	393	2.0	188	2010 ותיקים
12.1	1,136	10.1	948	4.2	393	2.0	188	חדשים
17.7	1,664	13.3	1,251	4.8	448	2.0	186	2011 ותיקים
12.6	1,188	10.6	1,002	4.8	448	2.0	186	חדשים
17.7	1,682	13.3	1,267	4.9	466	2.0	187	2012 ותיקים
12.7	1,210	10.8	1,022	4.9	466	2.0	187	חדשים
15.5	1,490	11.4	1,091	4.1	397	1.8	171	2013 ותיקים
10.6	1,019	8.8	848	4.1	397	1.8	171	חדשים
12.5	1,211	8.6	836	3.1	297	1.5	149	2014 ותיקים
7.7	743	6.1	594	3.1	297	1.5	149	חדשים
12.7	1,272	9.0	894	3.4	340	1.6	157	2015 ותיקים
8.7	864	7.1	707	3.4	340	1.6	157	חדשים
12.7	1,305	9.0	925	3.5	363	1.6	161	2016 ותיקים
9.0	927	7.5	766	3.5	363	1.6	161	חדשים
12.4	1,302	8.8	923	3.4	362	1.5	161	2017 ותיקים
8.8	925	7.3	765	3.4	362	1.5	161	חדשים
12.0	1,294	8.5	918	3.3	360	1.5	159	2018 ותיקים
8.5	921	7.0	762	3.3	360	1.5	159	חדשים
11.8	1,299	8.3	921	3.3	361	1.5	160	2019 ותיקים
8.4	924	6.9	764	3.3	361	1.5	160	חדשים
11.1	1,309	7.8	928	3.1	364	1.4	161	2020 ותיקים
7.9	932	6.5	771	3.1	364	1.4	161	חדשים
10.8	1,289	7.7	914	3.0	359	1.3	159	2021 ותיקים
7.7	919	6.4	760	3.0	359	1.3	159	חדשים
7.7	903	6.3	747	3.0	353	1.3	156	2022

מקבלי הגמלאות

בשנת 2022 ירד מספר המקבלים בענף **אבטלה** ב-81.6% לאחר שבשנים 2020-2021, בעטיו של משבר הקורונה, זינק מספר המקבלים **דמי אבטלה** בשיעור של פי 6 מן השיעור שבשנתיים שקדמו למשבר, 2018-2019 (לוח 6). בשנים שקדמו ל-2018, בהתאם לשינויים בשוק העבודה (ירידה בשיעור האבטלה וגידול בשכר), ירד מספר המקבלים: עלייה מתונה של 0.3% ב-2017 וירידה של כ-4% ב-2015-2016. ב-2012-2014, למרות הירידה בשיעור האבטלה במשק, חלו עליות במספר המקבלים, בחלקן גבוהות, בשל ההקלות בתנאי הזכאות של עובדים יומיים.

בדומה לשנים קודמות גם ב-2022 עלה מספר המקבלים קצבאות **אזרח ותיק ושאיירים**, והגיע ל-1.1 מיליון בממוצע לחודש - עלייה של 2.5% לעומת 2021. שיעור זה משקף עלייה של 2.9% במספר המקבלים קצבת אזרח ותיק כתוצאה מהגידול באוכלוסייה זו שקוּזז בירידה של 2.2% במספר מקבלי קצבאות שאירים, אך הוא נמוך מזה שהיה בשנת 2021, 3.3%, בעיקר עקב העלאת גיל פרישה לנשים. עוד בדומה לשנים האחרונות, עלה גם מספר המשפחות המקבלות **קצבאות ילדים** ב-1.1% בשל גידול טבעי באוכלוסייה אך בשיעור הנמוך מן השנים שקדמו למשבר הקורונה. סך הכל שולמו ב-2022 בענף ילדים קצבאות לכ-3 מיליון ילדים החיים בכ-1.25 מיליון משפחות.

בענף **נכות כללית** הוסיף לעלות מספר המקבלים **קצבת נכות כללית** בשיעור הגבוה מהגידול הטבעי באוכלוסייה, ובשנת 2022 שיעור זה היה הגבוה מאז 2008 – 4.5%. מספר המקבלים **קצבה לשירותים מיוחדים** עלה ב-4.6% ומספר המקבלים **גמלה לילד נכה** עלה באופן חד בכ-20% (לעומת 3.5% ו-10.7% בהתאמה ב-2021). העליות במספר המקבלים גמלאות אלה נובעות משינויי החקיקה הנרחבים שנקבעו בחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2020-2021. מספר המקבלים **גמלת נייזות** עלה ב-2.6%, בדומה לשנה הקודמת.

בענף נפגעי עבודה עלה מספר המקבלים **קצבת נכות צמיתה** ב-5.3% ומספר המקבלים **דמי פגיעה** עלה ב-8.6% לאחר חזרת המשק לפעילות מלאה עם תום משבר הקורונה. אמנם חלה עלייה במספר האנשים שקיבלו דמי פגיעה אך שיעורם בקרב המועסקים נמצא במגמת ירידה מתמשכת זה שני עשורים לפחות.

מספר המקבלים **גמלת סיעוד** ב-2022 עלה בשיעור של 10.7%. שיעור הגידול גבוה מהגידול במספר האזרחים הוותיקים באותה התקופה אך נמוך מאז החלה הרפורמה בסיעוד בסוף 2018. ממוצע הזכאים לחודש ב-2022 היה גדול ב-71.0% מממוצע הזכאים לחודש ב-2018.

מספר הנשים המקבלות **מענק לידה ודמי לידה** ירד ב-1% וב-3.1% בהתאמה. לירידה שתי סיבות: האחת, תנאי הזכאות לדמי לידה שבו להיות כמו לפני משבר הקורונה, והאחרת היא הירידה במספר הלידות.

לוח 6: מקבלי הגמלאות בענפי הביטוח העיקריים (ממוצע להודע), 2022-1990

שנה	אזרח ותיק ושאיירים*	נכות כללית			נפגעי עבודה		אמהות		ילדים		דמי אבטלה	דמי זמני (העבודה)	הבטחת הכנסה (לאוכלוסייה בגיל העבודה) ****	סיעוד	
		קצבת נכות כללית	קצבת לשירותים מיוחדים	קצבה לילד נכה	קצבת ניידות	דמי פגיעה **	קצבת נכות צמיתה	מענק לידה**	דמי לידה**	קצבות ילדים***					משפחות המקבלות קצבות ילדים***
(אלפים)															
1990	442.6	73.5	6.5	5.8	11.4	59.1	11.8	107.7	43.7	532.5	50.6	30.8	25.0	1990	
1995	553.9	94.0	10.2	10.3	13.2	84.9	14.6	113.4	55.2	814.7	61.5	74.8	59.0	1995	
2001	677.0	142.4	18.9	16.4	19.3	59.5	20.8	127.2	71.2	928.2	104.7	141.8	105.4	2001	
2005	719.9	170.9	24.0	21.0	24.9	56.0	25.2	148.4	77.0	956.3	58.8	139.9	115.0	2005	
2010	758.5	207.2	33.1	27.9	31.6	59.3	32.3	166.7	103.3	1,030.1	57.7	109.4	141.4	2010	
2015	900.8	229.7	50.8	44.6	37.9	66.3	41.2	177.1	123.8	1,128.3	69.4	98.3	160.5	2015	
2019	1,033.9	259.5	65.2	67.3	44.9	63.7	50.6	181.4	134.0	1,204.4	75.6	71.9	197.4	2019	
2020	1,070.1	269.4	69.3	75.7	46.2	60.0	52.9	177.8	133.7	1,223.1	530.8	83.8	241.0	2020	
2021	1,101.4	278.6	71.7	83.8	47.4	58.8	55.8	183.2	140.3	1,238.5	336.0	81.5	273.2	2021	
2022	1,128.5	291.0	75.1	100.4	48.6	63.9	58.8	181.3	135.9	1,251.9	61.5	66.9	302.6	2022	
גידול שנתי (אחוזים)															
1990-1986	2.6	3.4	7.2	7.7	1.5	-0.1	3.6	0.5	0.5	-0.5	20.9	8.6	17.4	1990-1986	
1995-1991	4.6	5.0	9.4	12.2	3.0	8.4	4.4	1.8	4.8	8.9	4.0	19.4	18.7	1995-1991	
2000-1996	3.5	7.6	10.2	8.2	4.9	-2.1	6.3	3.1	5.0	2.3	8.5	11.4	10.2	2000-1996	
2001	3.0	5.2	13.9	7.2	14.9	-9.3	5.1	-3.6	0.8	1.7	13.1	10.6	10.1	2001	
2005	-0.3	5.2	5.9	7.2	5.9	-2.9	5.0	-	-0.6	1.1	0.7	-3.3	1.4	2005	
2010	1.5	3.5	6.1	5.3	3.9	3.1	4.5	6.6	5.7	1.8	-21.0	-2.1	3.5	2010	
2015	3.7	3.2	10.0	10.1	3.6	-0.3	4.8	2.3	2.8	1.9	-5.3	-4.6	0.6	2015	
2019	3.4	3.4	5.0	11.1	4.4	2.8	4.8	-1.2	-0.3	1.5	6.4	-6.0	11.6	2019	
2020	3.5	3.8	6.3	12.5	2.9	-5.8	-1.8	-2.0	-0.2	1.6	602.1	16.5	22.1	2020	
2021	2.9	3.4	3.5	10.7	2.6	-1.9	5.5	3.0	4.9	1.3	-36.7	-2.7	13.4	2021	
2022	2.5	4.5	4.7	19.8	2.6	8.6	5.3	-1.0	-3.1	1.1	-81.7	-18.0	10.7	2022	

* מ-2010 מספר המקבלים קצבאות אזרח ותיק ושאיירים, שקיבלו קצבאות מפוצלות של אזרח ותיק ושאיירים, נמנים כיחידה אחת.
 ** מספר המקבלים השונים במשך השנה.
 *** הנתונים ל-1985 ו-1990 כוללים את המשפחות שהוחזרו להן באמצעות המעסיקים קצבאות הילד הראשון והילד השני. ב-1993 שבו הקצבאות להיות אוניברסליות.
 **** בחישוב הנתון מ-2004 ואילך נוקפה קצבה שפוצלה בין מספר מקבלים למקבל אחד בלבד. מספר המקבלים לשנת 2004, שבחישובו נמנו כל מקבלי הקצבה המפוצלת, היה 145,600 בממוצע לחודש.

בהבטחת הכנסה סימנה שנת 2020, על התפתחויותיה המיוחדות, היפוך מגמה חד: לראשונה לאחר שנים ארוכות של ירידה, זינק מספרם של המקבלים בגיל העבודה ב-16.5%. עם זאת ב-2021 שב וירד מספרם גם בשיעורים מתונים מהשנים שקדמו למשבר הקורונה – ב-2.7%. עד שנת משבר זו, מ-2015 עד 2019, ירד מספר המקבלים הבטוחות הכנסה ב-26% במצטבר, ומ-2005 הסתיימה הירידה בכמחצית. בשנת 2022 הוסיפה הירידה והעמיקה ב-18%, והיא כאמור לעיל נובעת מהתאוששות המצב הכלכלי ודעיכת מגפת הקורונה. ירידות אלה הן במספרים מוחלטים; בתיקון לפי הגידול הדמוגרפי באוכלוסייה הן אף גבוהות יותר.

גביית דמי ביטוח והמקורות למימון הגמלאות

תשלומי הגמלאות של המוסד לביטוח לאומי ממומנים מארבעה מקורות: (א) גביית דמי ביטוח לאומי (ישירות מן הציבור ושיפוי האוצר בגין הפחתת דמי הביטוח הלאומי למעסיקים ולמבוטחים עצמאים); (ב) השתתפות הממשלה במימון הגמלאות לפי חוק הביטוח הלאומי; (ג) מימון הממשלה של גמלאות לפי הסכמים וחוקים אחרים; (ד) תקבולים מריבית על השקעת יתרות כספיות, בעיקר באיגרות חוב ממשלתיות. מלבד דמי ביטוח לאומי המוסד גובה את דמי ביטוח הבריאות ומעבירם לקופות החולים.

בדומה לתחומים אחרים בביטוח הלאומי, גם בתחום הגבייה נעשו ב-2022 שינויים והתאמות: עודכנו שיעורי הקצבת אוצר המדינה לביטוח לאומי מתקבולי הגבייה בכל שנת כספים עד שנת 2028 ואילך, ונקבעה הקצבת האוצר לשנת 2022 ל-53.89% (חוק ההסדרים לשנים 2021-2022, סעיף 32א' לחוק הביטוח הלאומי). מידע נוסף על שינויי חקיקה ראו בפרק גבייה.

גביית דמי ביטוח מהציבור

היקף הגבייה מהציבור מושפע מן ההתפתחויות הכלכליות במשק, מהשכר הממוצע, ממדד המחירים לצרכן, ממספר המועסקים ומשינויי החקיקה. שנת 2022 התאפיינה בהמשך התאוששות מהירה וצמיחה כלכלית גבוהה, שהשפיעו לחיוב על היקף הגבייה של דמי הביטוח.

תקבולי המוסד מגביית דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות עלו ריאלית ב-2022 ב-6.8% בהמשך לעלייה של 7.4% בשנת 2021. התקבולים לענפי הביטוח הלאומי עלו ב-8.1% בהמשך לעלייה של 7.9% בשנת 2021, ולמערכת הבריאות עלו ב-4.5% (לוח 7). חלקם של דמי ביטוח לאומי בכלל הגבייה מן הציבור עלה במעט ל-27.5%, וחלקם של דמי ביטוח הבריאות (ללא שיפוי) ירד, מ-14.1% ל-13.9%. בסך הכל היה חלקם של דמי הביטוח ב-2022 כ-41.3% מסך כל הגבייה מהציבור (לעומת 41% ב-2021).

ב-2022 הסתכמו התקבולים מגבייה בכ-88.8 מיליארד ש"ח בקירוב, 59 מיליארד בהם לענפי הביטוח הלאומי ו-29.8 מיליארד למערכת הבריאות. לגבייה מהציבור התווספו 4 מיליארד ש"ח שהעביר אוצר המדינה כשיפוי על הפחתת דמי ביטוח לאומי למעסיקים ולעצמאים (בהתאם לסעיף 32 ג' לחוק).

במונחים של אחוז מהתמ"ג הגיעה הגבייה הכוללת ב-2022 ל-5.0%, בהם הוקצו לענפי הביטוח הלאומי ו-1.7% למערכת הבריאות? – ירידה קלה בלבד לעומת שנים קודמות (לוח 7). בכל השנים המוצגות בלוח 7, 2016-2022, הגבייה במונחי תוצר היתה נמוכה משיעורה בתחילת שנות ה-2000 (למשל, 6.3% ב-2003) ב-1 נקודת האחוז ויותר ונמוכה במעט אף מהשיעורים בשנים 2012-2015 (5.1%) ומהשיעורים ב-2017-2018 (5.3%). בשיעור מהמיסים הישירים חלה ב-2022 ירידה לעומת שנת 2021 – 19.2% לענפי הביטוח הלאומי ו-9.7% למערכת הבריאות.

לוח 7: גבייה למערכת הביטוח הלאומי ולמערכת הבריאות. 2016-2022

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	
מחירים שוטפים (מיליוני ש"ח)							
92,905	83,257	76,350	77,817	73,825	69,862	66,332	סך כל תקבולי דמי ביטוח
88,806	79,624	73,032	74,405	70,656	66,849	63,452	סך הכל גבייה מהציבור
59,020	52,322	47,768	48,945	46,396	43,800	41,535	לענפי ביטוח לאומי
29,786	27,302	25,264	25,460	24,260	23,048	21,917	למערכת הבריאות
4,099	3,633	3,318	3,412	3,169	3,014	2,880	שיפוי האוצר
מדדים להתפתחות הגבייה מהציבור							
אחוז שינוי ריאלי							
6.8	7.4	-1.0	4.6	4.9	5.1	7.1	סך הכל גבייה מהציבור
8.1	7.9	-1.6	4.7	5.1	5.2	7.7	לענפי ביטוח לאומי
4.5	6.5	0.1	4.1	4.4	4.9	6.0	למערכת הבריאות
כאחוז מהתמ"ג							
5.0	5.1	5.2	5.2	5.3	5.3	5.2	סך הכל גבייה מהציבור
3.4	3.4	3.4	3.5	3.5	3.4	3.4	לענפי ביטוח לאומי
1.7	1.8	1.8	1.8	1.8	1.8	1.8	למערכת הבריאות
כאחוז מהמיסים הישירים לפרטים							
41.3	41.0	44.3	45.4	45.4	43.9	45.6	סך הכל גבייה מהציבור
27.5	27.0	29.0	29.9	29.8	28.8	29.9	לענפי ביטוח לאומי
13.9	14.1	15.3	15.5	15.6	15.1	15.8	למערכת הבריאות
כאחוז מהמיסים הישירים							
29.0	29.5	33.1	34.1	33.5	30.4	33.3	סך הכל גבייה מהציבור
19.2	19.4	21.6	22.5	22	19.9	21.8	לענפי ביטוח לאומי
9.7	10.1	11.4	11.7	11.5	10.5	11.5	למערכת הבריאות

* העיגול לספרה אחת אחרי הנקודה גורם לכך שתיתכן חריגה של סכום החלקים מהשלם ולהפך.

גבייה משכירים ומלא-שכירים

ב-2022 עלתה ריאלית ב-8.2% הגבייה הישירה מהשכירים בהמשך לעלייה של 7.8% ב-2021 (לוח 4 בפרק 4). הגידול נובע בעיקר מעלייה במספר המשרות, עליית השכר הממוצע במהלך השנה והקפאת השכר הממוצע לפי חוק הביטוח הלאומי. הגבייה הישירה מן המבוטחים הלא-שכירים, כ-90% בהם עצמאים, עלתה אף היא ריאלית ב-7%, לעומת עלייה של 9% בשנת 2021.

המקורות למימון הגמלאות

ב-2022 ירדו ריאלית סך כל תקבולי הביטוח הלאומי למימון ענפי הביטוח הלאומי לעומת שנת 2021 ב-10.3% והסתכמו ב-121.5 מיליארד ש"ח במחירים שוטפים (לוח 8). הירידה נובעת בעיקר מהירידה בתשלומי האבטלה והתשלומים הנוספים ששולמו בגין משבר הקורונה בשנת 2021. השתתפות הממשלה ללא התשלומים בגין הקורונה נשארה דומה ב-2022 לעומת 2021. העלייה בהשתתפות הממשלה ב-2016-2019 מוסברת בתיקון בסעיף 32 לחוק שעשה האוצר ב-2016, ולפיו שיעור הקצבת האוצר לענפי הביטוח הלאומי השתנה ונקבע כאחוז מסך דמי הביטוח לכל הענפים. הקצבת האוצר חושבה בשנים אלה כשיעור מסך גביית הביטוח הלאומי (כולל שיפוי אוצר המדינה) בתוספת הקצבה מיוחדת של כ-3 מיליון ש"ח בעבור תשלומי האשפוז ומקדם דמוגרפי (מקדם המתחשב בשיעור הגידול הצפוי באוכלוסייה), האמור להעלות את ההקצבות לקצבאות זיקנה ולסיעוד. התקבולים מריבית ירדו במונחים ריאליים ב-1.9% לאחר ירידה של ב-6% ב-2021 (לוח 8).

דמי הביטוח הלאומי, המסתכמים בשנים האחרונות בכמחצית מסך התקבולים, עלו ל-51.4%, ושיעור השתתפות הממשלה לפי סעיף 32 לחוק עלה – מ-26.8% מסך התקבולים ב-2021 ל-32% ב-2022. מענקי הקורונה ששיעורם בסך התקבולים היה כ-21% ב-2021 התאפסו בשנת 2022.

לוח 8: מקורות המימון של ענפי הביטוח הלאומי, 1995–2022

שנה	סך הכל תקבולים*	דמי ביטוח לאומיים**	השתתפות הממשלה***	מימון הממשלה של גמלאות	תקבולים מריבית	תשלומי קורונה
מחירים שוטפים (מיליוני ש"ח)						
1995	23,581	12,171	4,222	4,650	2,504	
2000	41,207	20,751	8,336	8,148	3,907	
2005	49,705	24,299	11,700	8,616	4,850	
2010	63,821	31,289	15,014	10,032	7,000	
2015	79,309	41,491	19,453	9,994	7,681	
2020	121,565	51,093	32,312	10,417	8,078	18,610
2021	129,685	55,954	37,265	10,597	7,706	16,474
2022	121,475	62,478	38,906	12,196	7,895	
גידול שנתי ריאלי (אחוזים)						
2000	7.6	9.8	1.6	10.8	3.6	
2005	3.2	4.2	5.0	-0.5	3.7	
2010	2.2	8.3	-6.4	-1.7	2.3	
2015	6.1	7.2	15.0	-7.6	-1.1	
2020	16.6	-1.9	-2.3	3.4	-1.0	
2021	5.1	7.9	13.6	0.2	-6.0	-12.8
2022	-10.3	7.0	0.0	10.3	-1.9	
התפלגות (אחוזים)						
1995	100.0	51.6	17.9	19.7	10.6	
2000	100.0	50.4	20.2	19.8	9.5	
2005	100.0	48.9	23.5	17.3	9.8	
2010	100.0	49.0	23.5	15.7	11.0	
2015	100.0	52.7	24.7	12.8	9.8	
2020	100.0	42.0	26.6	8.6	6.6	15.3
2021	100.0	42.4	26.8	8.6	6.7	15.4
2022	100.0	51.4	32.0	10.0	6.5	

* כולל פיצויים צד ג'.
 ** כולל שיפוי אוצר.
 *** לפי סעיף 32 לחוק.

עודפים, גרעונות ורזרבות כספיות

ללא ההכנסות מריבית על השקעות המוסד, נוצר ב-2022 חוסר של 2.3 מיליארד ש"ח – פחות מהחוסר שהיה ב-2021 (2.9 מיליארד ש"ח) (לוח 9). לצמצום הגירעון תרמה עלייה בגבייה מהציבור בעקבות חזרתם לעבודה של מובטלים עם התאוששות הפעילות במשק ועליות שכר. במקביל עלו ההכנסות משיפוי הממשלה. לגירעון הכולל תרמו העליות בגירעון בענפים סיעוד ונכות – 11.8 ו-8.9 מיליארד ש"ח בהתאמה. אם מביאים בחשבון את תקבולי הריבית, הסתכמה הפעילות הכספית של הביטוח הלאומי ב-2022 בעודף של כ-5.6 מיליארד ש"ח - עודף נמוך לעומת השנים שלפני משבר הקורונה.

לוח 9: עודפים וגירעונות בענפי הביטוח הלאומי (מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים), 2018-2022

עם ריבית					ללא ריבית					ענף ביטוח
2022	2021	2020	2019	2018	2022	2021	2020	2019	2018	
5,600	4,784	-9,585	11,562	11,130	-2,295	-2,922	-17,663	3,355	3,489	סך הכל
4,932	3,172	1,982	4,889	4,351	2,176	645	-667	2,271	1,826	אזרח ותיק ושאיירים
-9,399	-6,908	-6,417	-5,037	-4,248	-8,909	-6,711	-6,132	-4,974	-4,171	נכות כללית
2,546	3,159	1,750	2,420	2,138	2,205	2,920	1,499	2,222	2,006	נפגעי עבודה
4,990	4,436	3,792	4,040	3,397	4,403	4,037	3,374	3,716	3,182	אמהות
11,445	9,856	9,001	9,792	8,476	6,197	5,166	4,086	5,022	3,900	ילדים
533	-887	-12,376	-364	-223	917	-738	-12,220	-357	-223	אבטלה
-12,552	-10,823	-9,596	-6,693	-5,070	-11,804	-10,551	-9,311	-6,620	-4,969	סיעוד
3,107	2,780	2,279	2,515	2,309	2,524	2,312	1,787	2,075	1,938	אחר